

*uit de serie
Belangrijke
Amsterdamse
Architecten*

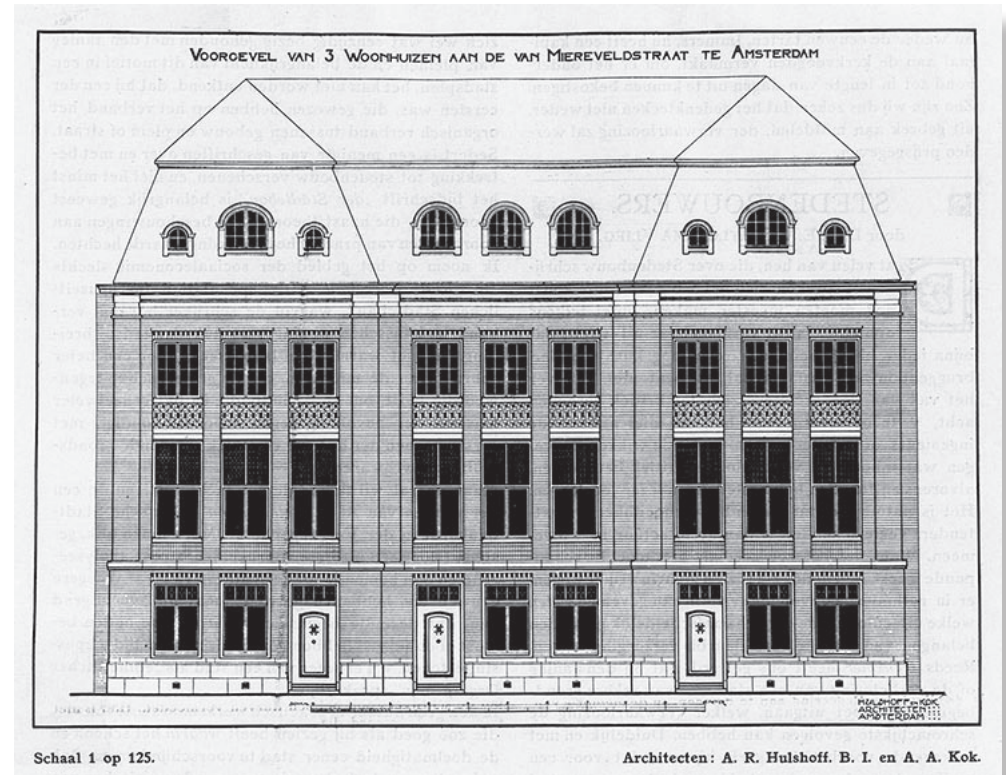

Abel Antoon Kok (1881-1951)
restauratiearchitect

Abel Antoon Kok werd in 1881 geboren in Dordrecht. Vader Kok was als bouwkundige betrokken bij de bouw van gasfabrieken en de aanleg van spoorlijnen. Bij een project in Belgisch Congo kwam hij te overlijden en de weduwe verhuisde daarna met haar kinderen van Dordrecht naar Amsterdam. Na de lagere school volgde Abel tot 1896 de 3-jarige HBS om daarna in de leer te gaan als timmerman. In de avonduren volgde hij lessen bouwkunde aan de Industrieschool van de Mij. voor den Werkende Stand, waar hij na afronding van zijn studie zelf les ging geven. Hij kwam daarnaast in dienst van enkele architectenbureau's en was opzichter-tekenaar bij architecten als Frans Poggenbeek en Christiaan Posthumus Meijes Sr. Hij bleef cursussen volgen en diploma's halen en in 1907 startte hij samen met Allard Remco Hulshoff een

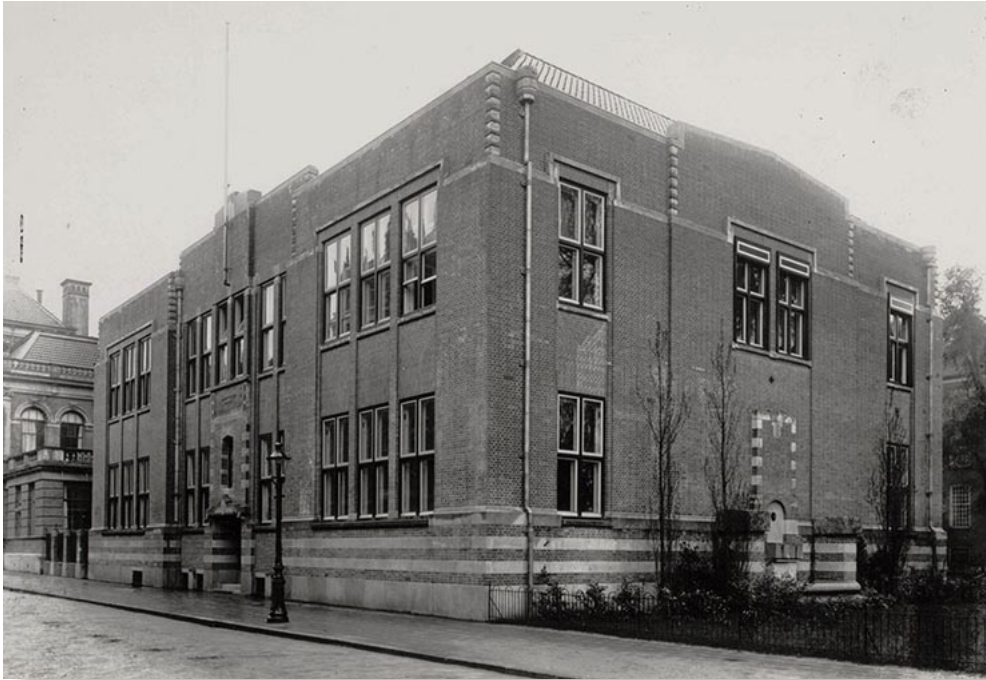

eigen architectenbureau. Na veel verschillende opdrachten maar gedwongen door de malaise tijden de Eerste Wereldoorlog traden beiden in 1915 in dienst van de Dienst Publieke Werken (PW) Amsterdam, afdeling Gebouwen. Hulshoff werd bij PW al snel directeur Gebouwen maar Kok verliet in 1920 de Dienst alweer. Hij was voor PW net begonnen aan de restauratie van het Bushuis/Militiezaal op het Singel, die hij als zelfstandig architect afmaakte.

Kok begon opnieuw een architectenbureau, vond werkruimte op Singel 119 maar verhuisde al gauw naar de bovenverdieping van Herengracht 495 waar hij de rest van zijn loopbaan kantoor hield en dat zijn zoon IJsbrand uiteindelijk voortzette. Privé woonde hij in deze tijd in Bussum. Hij ontwierp o.a. nieuwbouwprojecten in de Rivierenbuurt. Belangrijkste klant werd Vereniging Hendrick de Keyser en zo rolde Kok in de restauraties. Hij restaureerde o.a. kerken, woonhuizen en belangrijke gebouwen in de stad.

- ▲ Van Miereveldstraat 7-11, op een ontwerptekening uit ±1914 door het architectenbureau Hulshoff en Kok, dat exact zo werd uitgevoerd
- ◀ Selfmade man Abel Kok ±1930; een gearriveerd en gerespecteerd architect

Tijd om iets over het karakter van Abel Kok te vertellen. Als self-made-man was hij zeer overtuigd van zijn kunnen en daarin nogal eigenzinnig, om niet te zeggen eigenwijs. Hij had uitgesproken ideeën over restauraties, vond dat een restauratie een soort 'opknapbeurt' was en zo weinig mogelijk diende te veranderen aan de toestand van het monument. Hij was bereid versierselen uit latere perioden te verwijderen maar wilde vooral niet reconstrueren wat mogelijk ooit geweest was. Hij kwam daarmee wel in aanvaring met de vereniging Hendrick de Keyser maar hield voet bij stuk. Toen de vereniging Prinsengracht 2 bemachtigde werd Kok in 1929 gevraagd

- ▲ *Het Zeemanlaboratorium Plantage Muidersgracht 4 dat Kok in 1919 nog voor PW ontwierp maar dat pas 1921-'22 werd uitgevoerd*
- *Een bijeenkomst in 1929 in het Stedelijk Museum van het bestuur van de Bond Heemschut; Abel Kok zit derde van links*

voor de restauratie. Hij weigerde de tuitgevels te vervangen door trapgevels, zoals op de stadsplattegrond van Balthasar Florisz van Berckenrode zichtbaar waren. De vereniging delfde het onderspit maar heeft in de volgende restauratie 1954-'56 toch de trapgevels opnieuw laten aanbrengen.

Toch is de leer van Kok nog steeds heel populair en drukt tot vandaag een stempel op alle restauraties. Historiserend restaureren is nog steeds een vies woord, alleen latere toevoegingen mochten volgens hem verwijderd worden, vooral als ze uit de 19de eeuw stamden. Sinds 1908 was hij actief lid van de Bond Heemschut en in 1921 werd hij tweede secretaris en na het overlijden in 1923 van oprichter en stadsarchitect Weissman werd hij eerste secretaris van die Bond. Hij nam ook het bondsadviesbureau van Weissman over. In 1924 bracht Heemschut een eigen tijdschrift uit waar Kok redacteur van werd. Kortom..., om Kok kon je niet meer heen.

▲ Agnietenkapel 1920/'21

► Damrak 84 (vernieuwbouw)
▼ Restauratie-filosofie van Abel Antoon Kok

*Ieder woelt hier om verand'ring,
En betreurt ze dag aan dag,
Hunkert naar hetgeen hij zien zal,
Wenst terug 'tgeen hij eens zag.*

“Deze laatste regel zal van toepassing zijn op het restaureren, op het terugbrengen in de vorm en in de kleur uit een tijd toen men nog begreep wat bouwkunst was. Restaureren betekent echter niet terugbrengen in de oorspronkelijke toestand, maar opruimen wat slecht is en behouden wat goed is, de nalatenschap eerbiedigen der ernstige bouwmeesters, dienen van de schoonheid.”

A.A. Kok in zijn boekje 'Amsterdamsche Woonhuizen' uit 1941

Onder vakmensen genoot Kok veel gezag, ook onder de mensen op de steigers. Zijn vakkennis was enorm, zijn ervaring had hij immers zelf op de steiger opgedaan?!

Van 1908 tot '12 was Kok werkzaam in de redactie van Architectura, het orgaan van het Genootschap Architectura

et Amicitia, waar hij in 1909 secretaris van werd. In 1912 kwam Jan de Meyer er als bestuurslid binnen, waarmee Kok een moeizame relatie had. De Meyer nam het secretariaat van Kok over. Kok wierp zich toen op het publiceren in het tijdschrift Bouwwereld en was in 1911 medeoprichter van Bond Heemschut waar hij zich opnieuw

met secretariaatswerk bemoeide. Toen Heemschut in 1939 begon met een boekenreeks schreef Kok daar een aantal werken van zoals *Amsterdamsche Woonhuizen* (1941) dat hij geheel illustreerde met afbeeldingen uit zijn eigen verzameling en *De Historische Schoonheid van Amsterdam* (1945). In het afsluitende hoofdstuk laat Kok een eigen creatie zien: Herengracht 316 en Berenstraat 1-3. Een groot kantoorpand waarvan Kok stelde dat het als eigentijdse nieuwbouw goed in de sfeer van de grachtengordel past. Oordeel zelf...

- ▼ *Kraagsteen Nieuwezijds Kapel, in 1911 getekend door Abel Kok*
- ▲ *Keizersgracht 316, door Kok ontworpen en gebouwd (1935-'39)*
- ◀ *Voor Vereniging Hendrick de Keyser gerestaureerd huis Prinsengracht 2, links in 1929 door A.A. Kok, rechts in 1956 door Wegener Sleswijk*

▲ Herengracht 556 (1931)

▼ Huis De Vicq Herengracht 476

▲ Recht Boomssloot 39 door A.A.Kok en 41 (re) door G.A.Roobol (1939)

De dagelijkse praktijk van een restauratiearchitect was iets weerbarstiger dan Kok lief was. Twee onaanzienlijke panden op de Recht Boomssloot werden voorbeeldig gerestaureerd maar Kok wist niet te voorkomen dat een gesloopte top van Keizersgracht 314 hier toegepast werd. Een zogenaamd ['Van Houtenpand'](#).

- Iets dergelijks gebeurde in 1942-'43 met de gevel van Kattengat 8. Een top uit de Rozenstraat diende hier ter vervanging van de tuit. Sindsdien is er eens gerestaureerd.

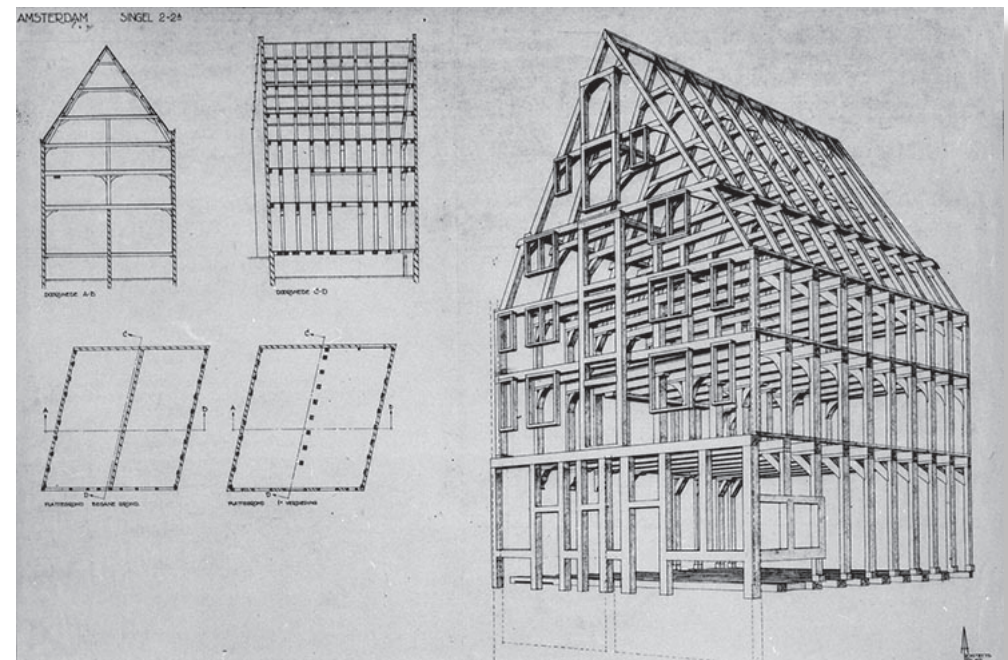

Abel Kok verzamelde prenten en tekeningen van Amsterdam en vormde met ras-verzamelaars als Van Eeghen, Dreesmann en Van Eck een groepje dat elke veiling afstroopte. Daarbij gingen de goedkopere stukken naar Kok, die daarvoor een bescheidener budget ter beschikking had. Vooral kaarten hadden zijn belangstelling. In het Stadsarchief leeft de verzameling van Kok als aparte 'atlas Kok' voort. Ook kocht hij graag oude bouwtekeningen, soms met pakken tegelijk en soms zoveel dat het veilingbedrijf de aankopen per hand-

- ▲ Een bouwtekening (Pieter Keyser) die in de Atlas Kok van de tweede Sint Anthoniespoort
- Opmetingstekening Singel 2 door zoon IJsbrand Kok, ook restauratiearchitect

kar bij zijn kantoor of huis liet afleveren. Kok beschouwde bouwtekeningen als waardevol studiemateriaal en al snel had hij een verzameling waaruit hij bij restauraties belangrijke details plukte. Kok's zoon IJsbrand (1911-1980) volgde zijn vader op en opende in 1948 een eigen architectenbureau. Na zijn vaders dood in 1951 nam IJsbrand het bureau van zijn vader over en legde zich eveneens toe op restauratiewerk. De firmanaam werd Architectenbureau A.A.Kok & Zn. Dat vinden we o.a. terug op de werktekeningen voor de restauratie van het dubbelpakhuis Singel 2-2a die IJsbrand in 1955 voor zijn rekening nam. Daarbij maakte hij bijgaande opmetingstekening van het houtskelet, voor 1606 een unicum omdat er toen al algemeen vrijdragend gebouwd werd.

Theo Bakker's Domein

Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.

Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

